

ROMOFORIJA

ROMAS NE DŽINAS

Romofobija Lietuvoje:

Priežastys ir pasekmės

ROMAS NE DŽINAS

Romai yra viena nuostabiausių, nesuprastų ir mitologizuotų pasaulio tautų. Egzistuoja daugybė mitų apie gudrias ir paslaptingas čigones būrėjas ir čigonų taborus.

Šiaip ar taip, net palikus nuošaly visus tuos mitus, romai lieka viena įdomiausių etninių grupių pasaulio istorijoje.

Romai niekada neturėjo savo valstybės, bet išlaikė savo kalbą, tradicijas ir kultūrą.

Jie kitokie. Bet kitoks – nereikia svetimas.

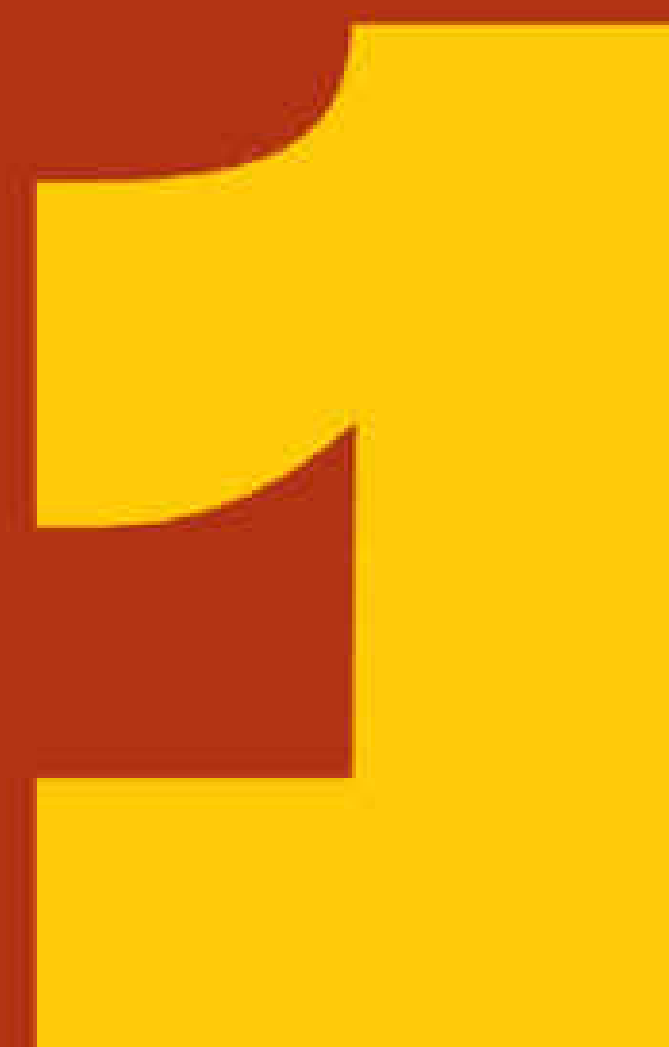
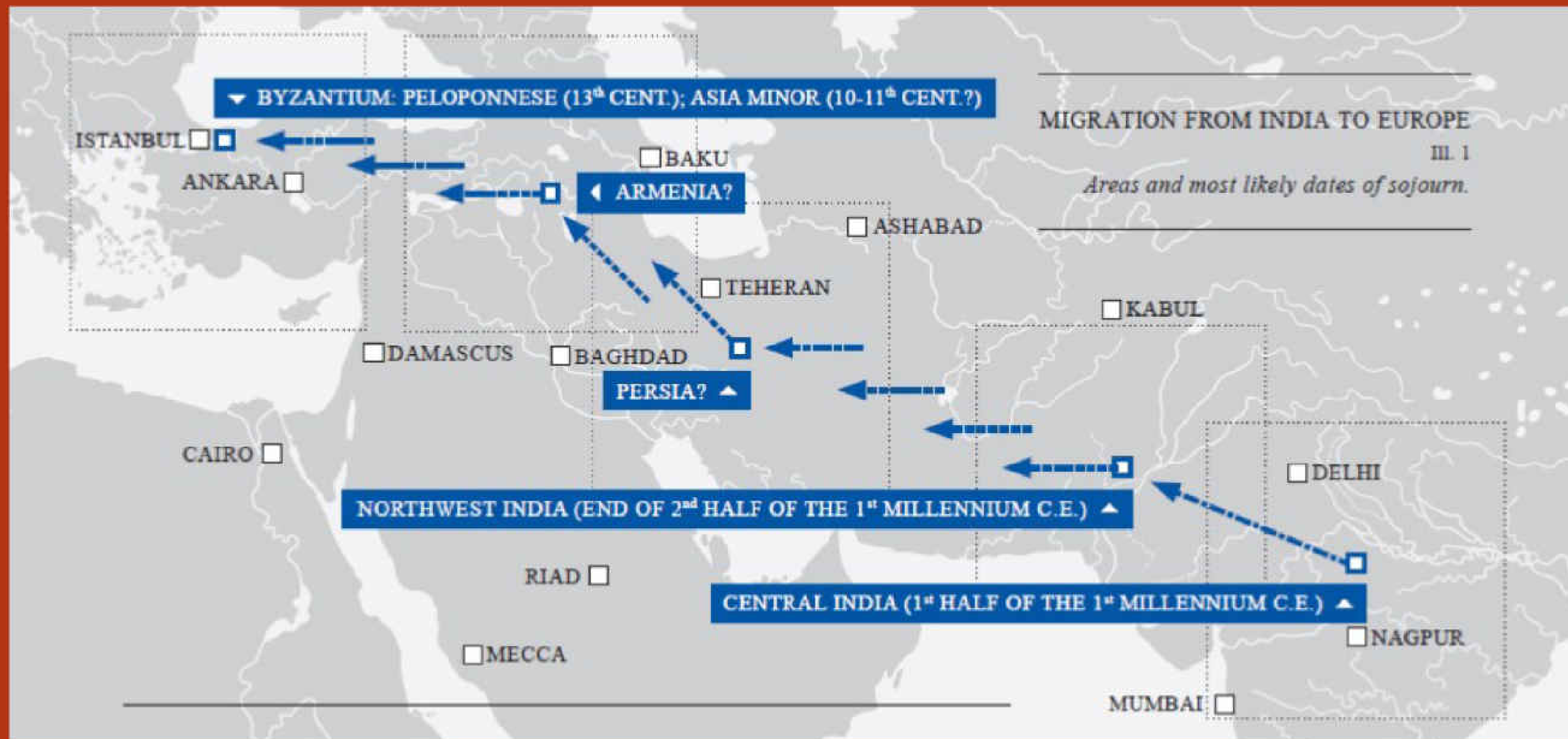

Iš Indijos į Europą

ROMŲ tėvynė yra šiaurės vakarų Indija, iš kurios jie iškeliavo maždaug prieš 1000 metų.

Taip pat neaišku, dėl ko jie pradėjo migruoti.

Žinoma, kad VIII–X a. ROMAI keliais etapais paliko Indijos pusiasalį. Kelias į Europą ėjo per Persiją iki Armėnijos ir Mažosios Azijos.

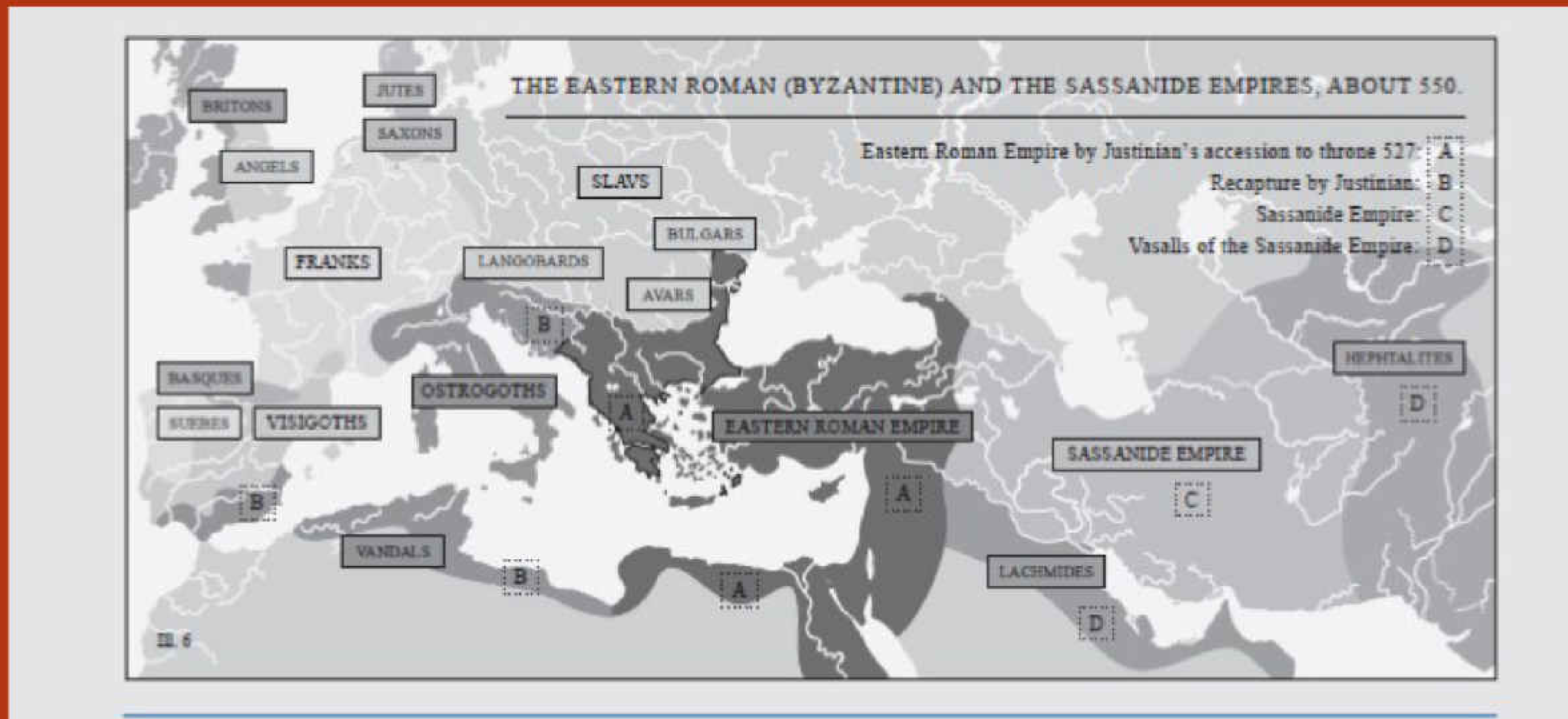

Iš Indijos į Europą

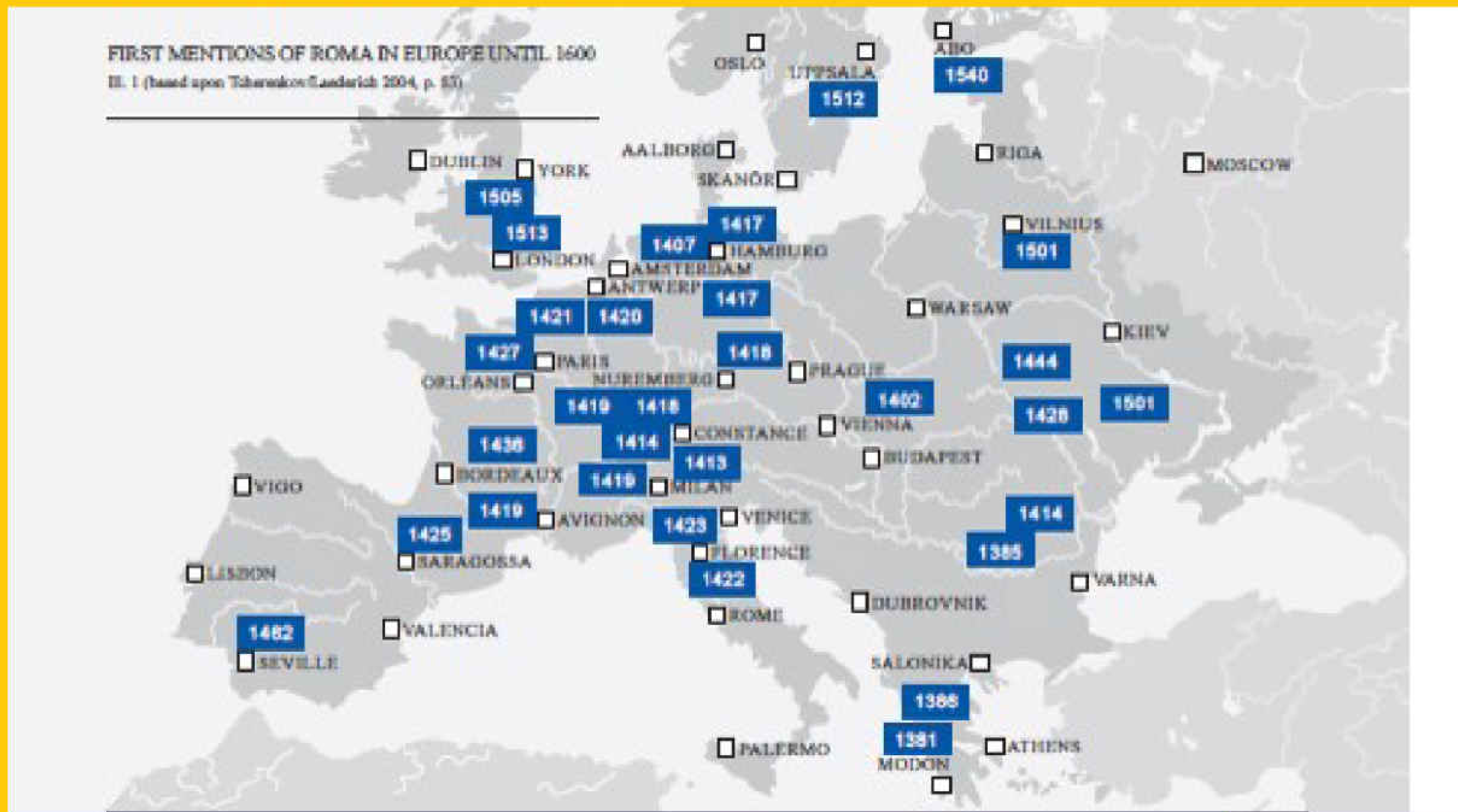
XI a. iš Mažosios Azijos dalis romų patraukė per Balkanų pusiasalį (XIII–XIV a.) į Vidurio Europą (XV a.), kiti per Siriją, Šiaurės Afriką pasiekė Iberijos pusiasalį ir toliau nuėjo į rytų Europą.

1417 metais čigonų grupė pasirodė Laboje (Vokietija), Mišnioje ir Saksonijoje, o 1422 m. Bolonijoje (Italija). 1427 m. 120 romų grupė pasiekė Paryžių.

Abi grupės, žinoma, susitiko Prancūzijoje.

Pirmi paminējimai apie Romus Europoje

TAUTOS PAVADINIMO KILMĖ

Daugelyje Europos valstybių ir kalbų ši tauta vadinama panašiai:

Cygan – Rusijoje, Bulgarijoje;

Czigany – Vengrijoje;

Gitanes – Prancūzijoje;

Zigeuner – Vokietijoje;

Zingaro – Italijoje;

Ciganos – Portugalijoje;

Gitanos – Ispanijoje;

Gypsies – Anglijoje.

„NELIEČIAMĪ“

Manoma, kad toks jū vardas viduramžiais yra kilęs Graikijoje.

Čia veikė iš Mažosios Azijos kilusi krikščionška sekta, kuri užsiėmė pranašystėmis, magija ir kuri buvo vadinama *atsinganos* – neliečiami, neliestini.

Kai viduramžiais į Europą atvyko iki tol nematyti svetimšaliai, irgi užsiimantys būrimais, jiems prigijo *atsinganos* pavadinimas.

„EGIPTIEČIAI“

Kitas pavadinimas apibūdina romus kaip egiptiečius, faraonus. Tuo metu dalis Artimųjų Rytų buvo vadinama Mažuoju Egiptu. Naujieji atsikėlėliai į Europą atvyko kaip tik iš tos pusės. Beje, tokia nuostata 1940 m. užfiksuota Vilniaus r. Kriaučiūnų kaime: „...čigonai yra tie egiptiečiai (faraonai), kurie kartu su žydais (izraelitais) perėjo per Raudonąją jūrą, kai Mozė ją laikinai pavertė sausuma. Faraonai galvojo, kaip čia bus, kai jiems reikės dirbti, ir jau norėjo grįžti. Tie faraonai, kurie perėjo, dabar klajoja. Tai iš tų faraonų kilo čigonai, iš tų, kurie suspėjo pereiti.“

1940 m.

Čigonų atvykimas

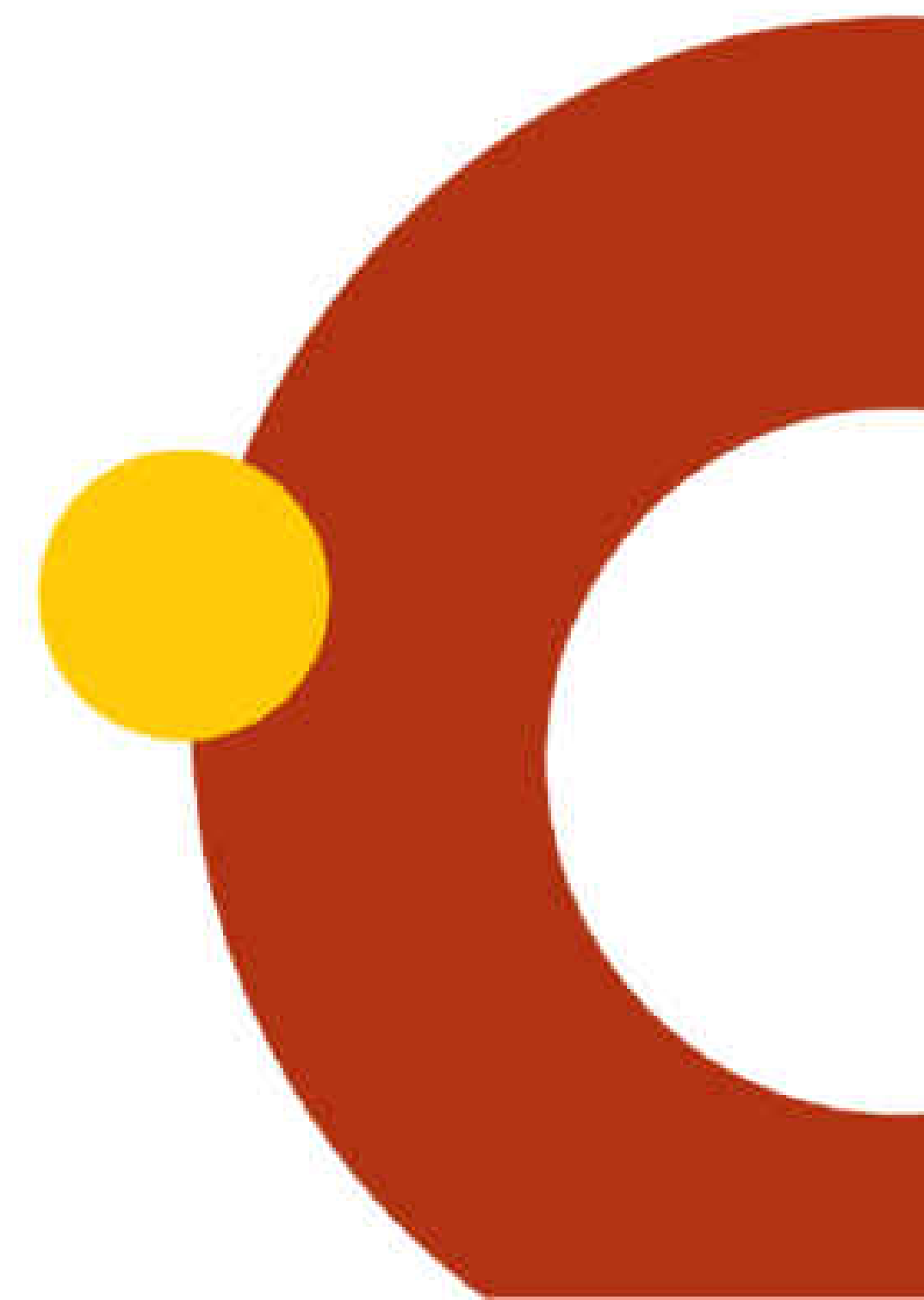

Politikos romų atžvilgiu istorija Europoje

(pagal J.-P. Liegois ir N. Gheorghe)

Trijų rūšių neigimo praktika:

- Atskyrimas (exclusion)**
- Įkalinimas (containment)**
- Asimiliacija**

„ISIBROVĒLIAI“

1506–1785 m. Italija – 147 aktai prieš čigonus

1504 m. Prancūzija – karalius Liudvikas XII uždraudė romams gyventi jo šalyje,

1510 m. – įvedė mirties bausmę, vėliau– uždraudė rinktis drauge daugiau nei 3 žmonės.

Nuo 1496, Vokietija – čigonai periodiškai skelbiami Kristaus išdavikais, Turkijos šnipais, plėšikais, vaikų grobikais. Už tokius tariamus nusikaltimus jie buvo išvaryti iš Vokietijos, baudžiami mirtimi.

1506–1785 m.

„NUSIKALTĒLIAI“

1721 m. Vokietija – imperatorius Karolis VI įsakė išnaikinti čigonus vyrus, o moterims ir vaikams nukirsti vieną ausį.

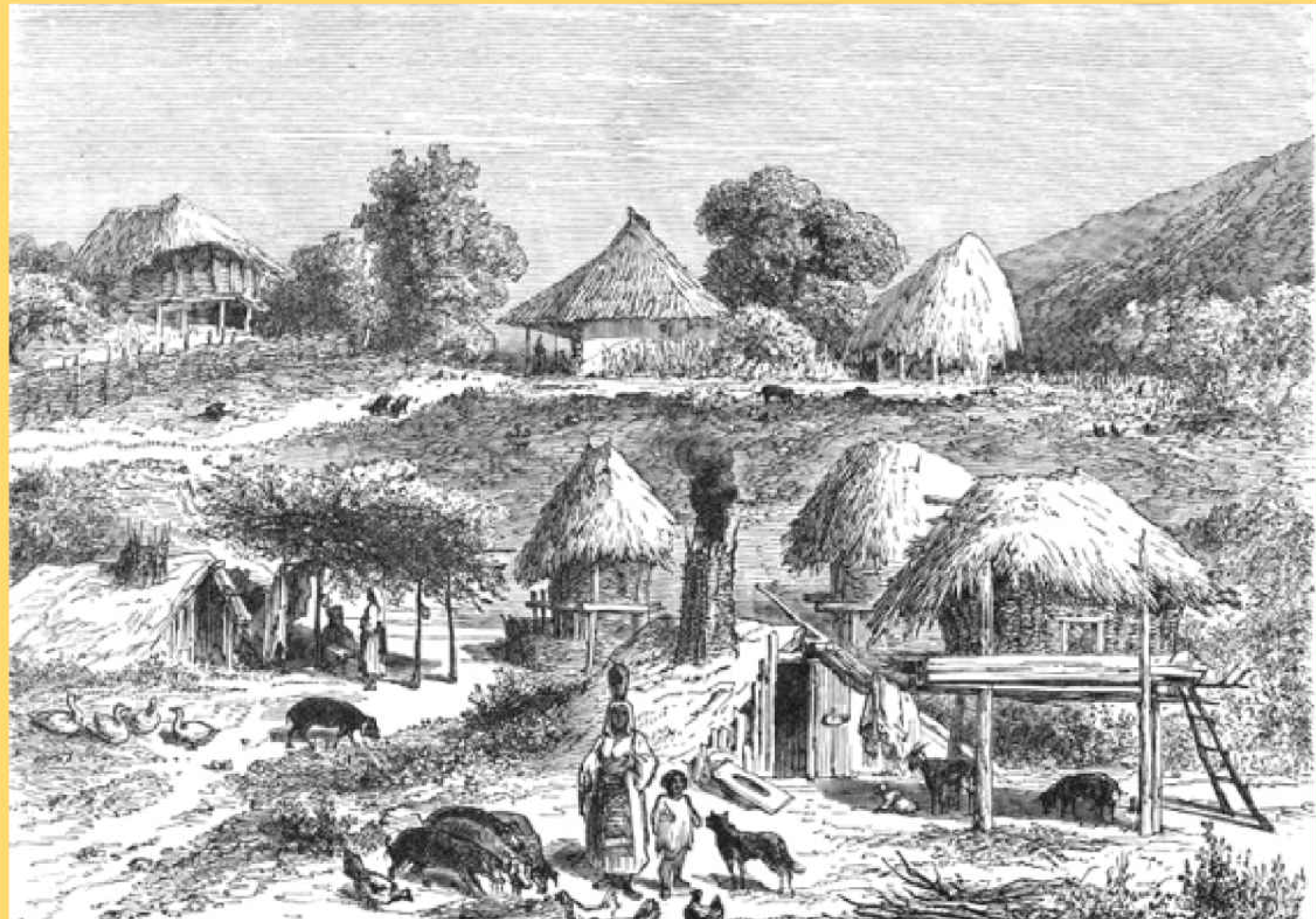
1725 m. Prūsija – Frydrichas I pasmerkė mirčiai kiekvieną abiejų lyčių čigoną, vyresnį negu 18 m., sugautą Prūsijos teritorijoje.

XVII–XVIII a. (pradžia), Nyderlandai, Šveicarija, Venecija – čigonų gaudynės–medžioklės. Medžioklėje dalyvavo reguliari karuomenė, kavalerija, šiaip mėgėjai. Į gaudynes kvietė bažnyčių varpai.

1692 m. Venecija – teismas suteikė amnestiją tiems galerosose kalinamiems nusikaltėliams, kurie savanoriškai sutiks dalyvauti romų gaudynėse.

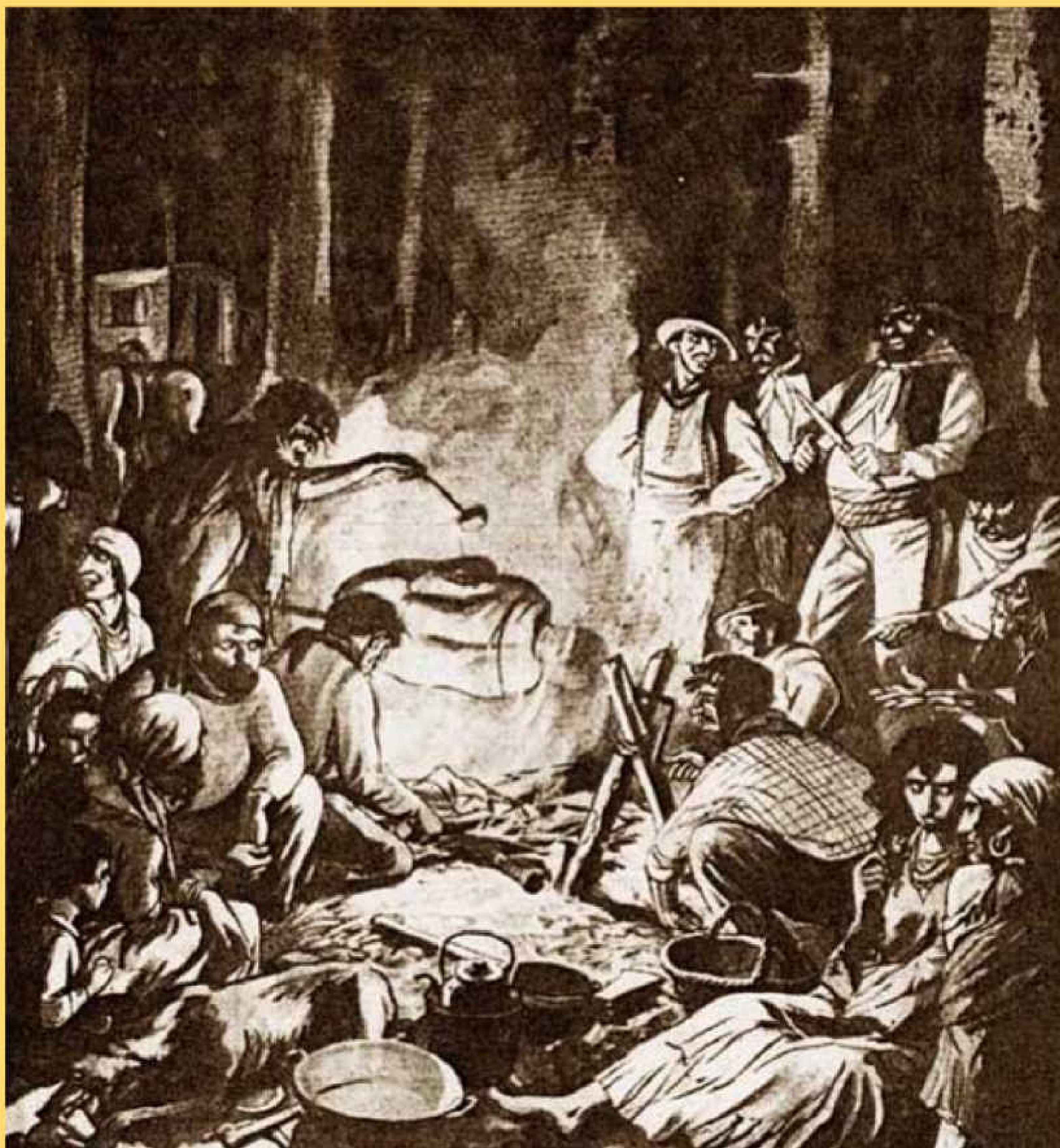
XVI a.–XIX a. (pirma pusė), Moldova, Vološčičzna ir Transilvanija – romai buvo laikomi belaisviais ir pardavinėjami po vieną ar šeimomis.

„NUSIKALTĖLIAI“

Romų-vergų kaimas

ROMŲ ĮVAIZDŽIO FORMAVIMAS

Iliustracija iš Anglijos laikraščio, XIX a. pabaiga

EKSTERMINACIJA XX amžiuje

ROMŲ HOLOKAUSTAS (Porajmos, Samudaripen) II Pasaulinio karo metu

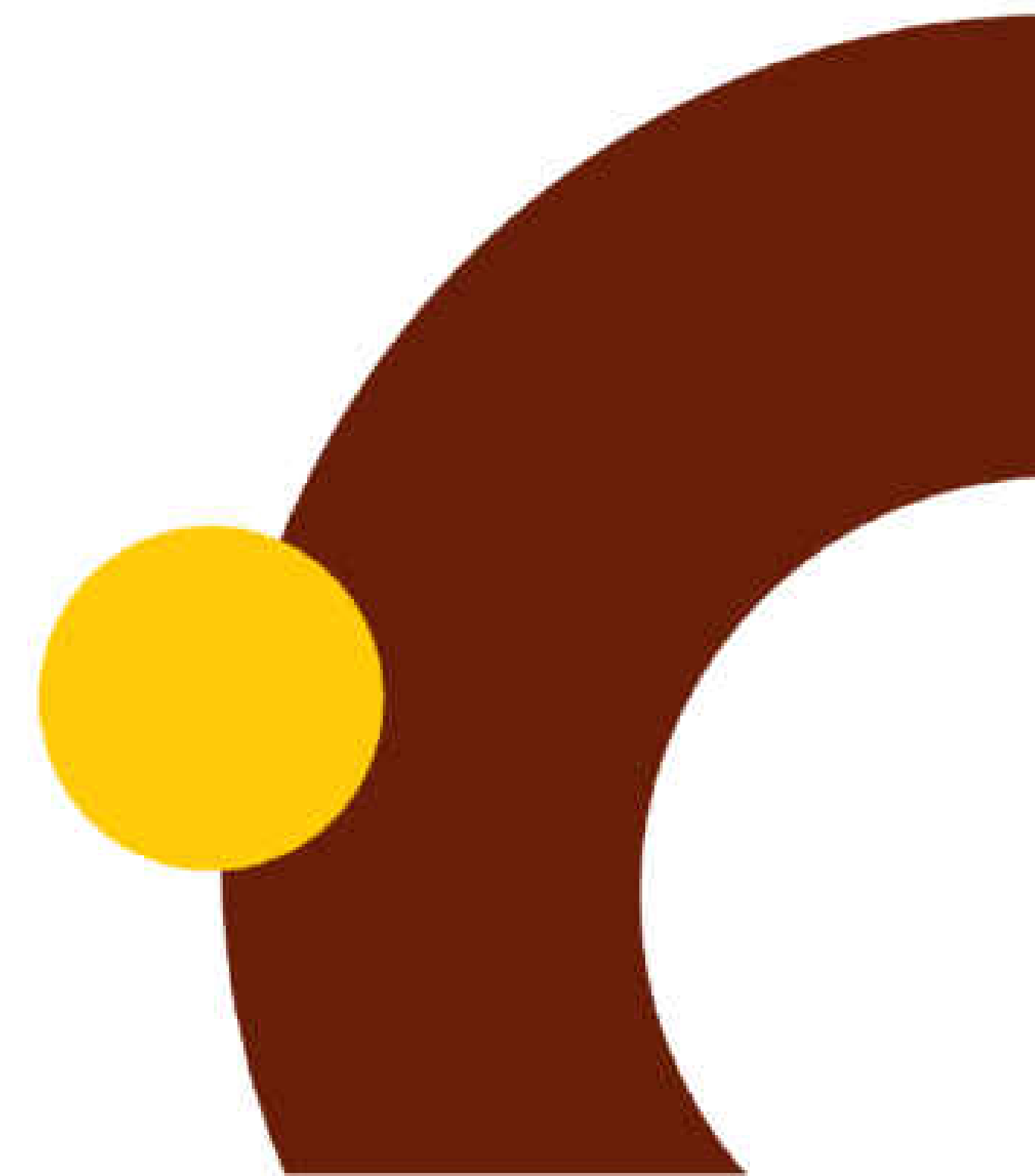
ROMŲ MOTERŲ STERILIZACIJA Švedijoje, Čekijoje, Slovakijoje

DARBO STOVYKLOS IR ŠEIMŲ IŠSKYRIMAS Norvegijoje

KOLEKTYVINĖS KALTĖS TAIKYMAS Prancūzijoje

DĖL ŠIŲ PREŽASČIŲ:

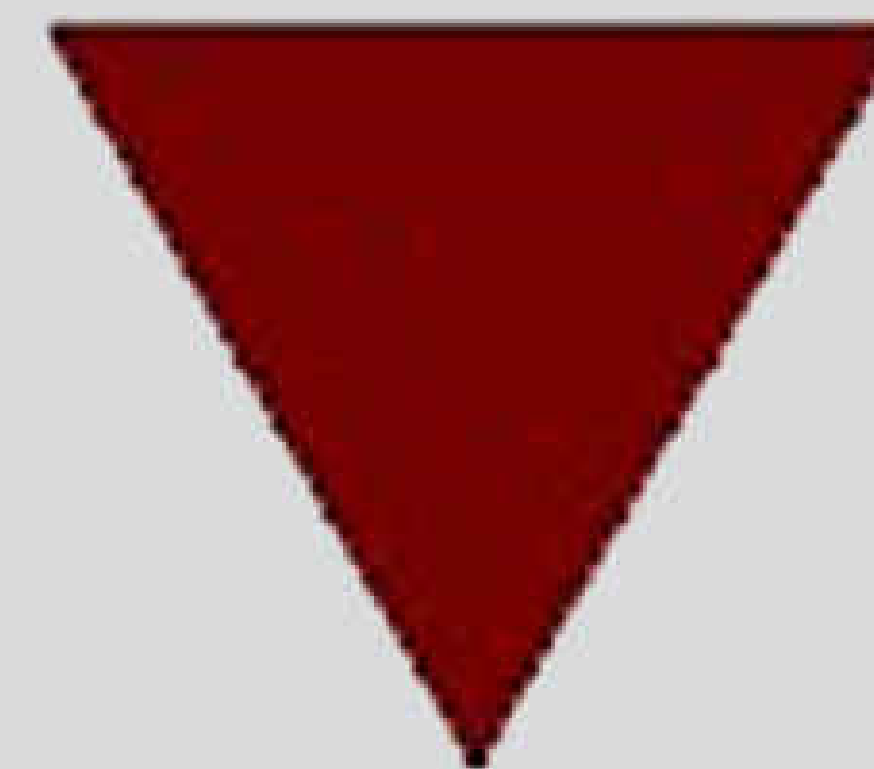
SEGREGACIJA, DISKRIMINACIJA, ASIMILIACIJA

ROMŲ HOLOKAUSTAS

Pagal nacių rasės grynumo teoriją, romai buvo persekiojami – 1398 jiems nustatytas namų areštas, atskirtos mišrios šeimos.

Prasidėjus II Pasauliniam karui, romai perkelti į koncentracijos stovyklas, kuriuose, kaip ir žydams, jiems buvo lemta patirti genocidą.

ROMŲ HOLOKAUSTAS

Prarastų žmonių apskaičiavimai pagal šalis

(Duomenys iš The Columbia Guide to the Holocaust)

Šalis	Prieškario romų gyventojų skaičius	Mažiausia žuvo	Daugiausia žuvo
Austrija	11.200	6.800	8.250
Belgija	600	350	500
Cekija (Bohemijos ir Moravijos protektoratai)	13.000	5.000	6.500
Estija	1.000	500	1.000
Prancūzija	40.000	15.150	15.150
Vokietija	20.000	15.000	15.000
Graikija	?	50	50
Vengrija	100.000	1.000	28.000
Italija	25.000	1.000	1.000
Latvija	5.000	1.500	2.500
Lietuva	1.000	500	1.000
Liuksemburgas	200	100	200
Nyderlandai	500	215	500
Lenkija	50.000	8.000	35.000
Rumunija	300.000	19.000	36.000
Slovakija	80.000	400	10.000
Tarybų Sąjunga (1939 m. teritorija)	200.000	30.000	35.000
Jugoslavija	100.000	26.000	90.000
Viso		130.565	285.650

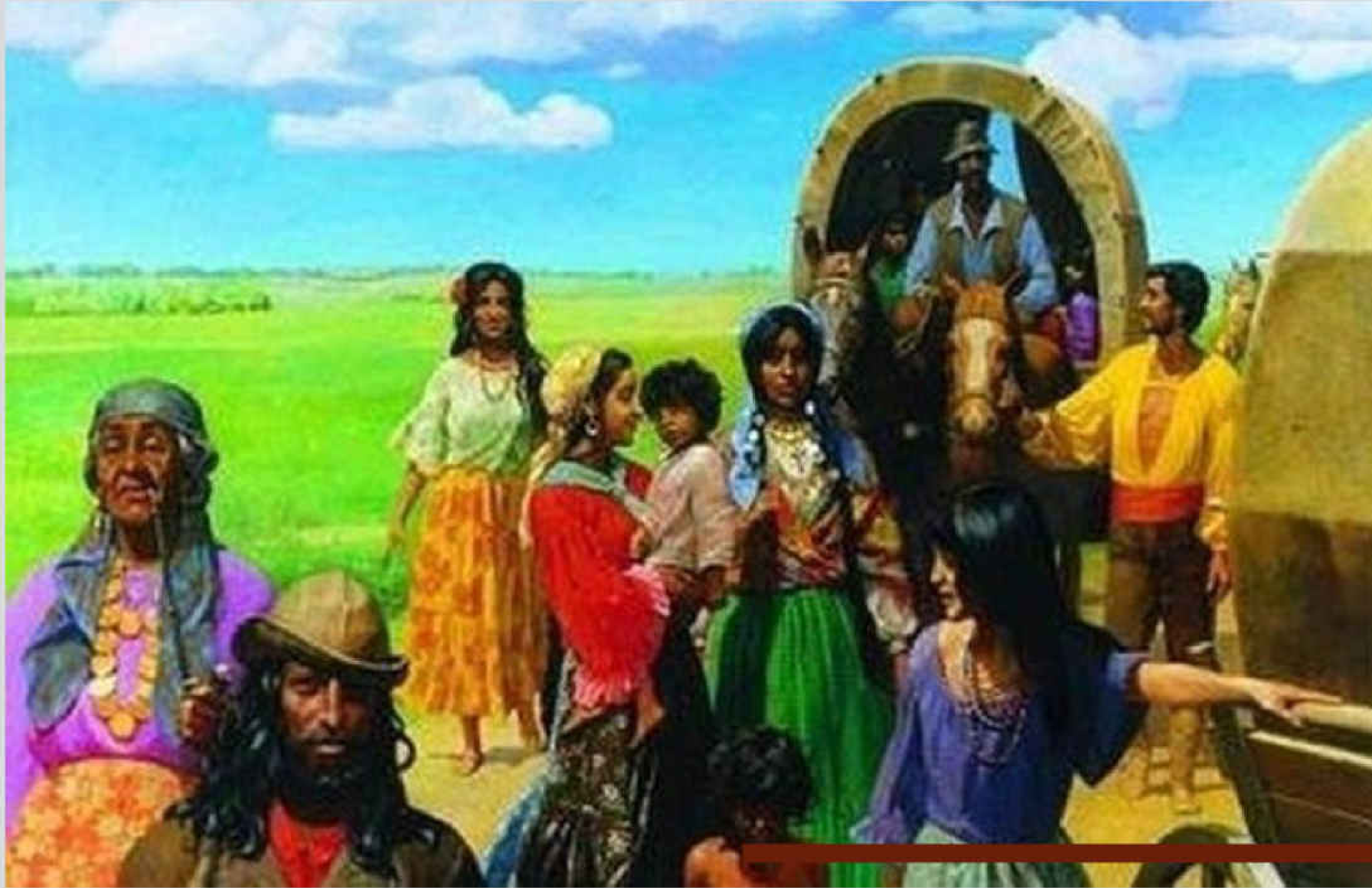
ROMAI LIETUVOJE: Atvykimas

Manoma, kad į Lietuvą čigonai atkeliavo iš Lenkijos per Gudiją apie XV a.

Pirmoji vieta, kur, pasak istorikus, sustojo čigonų taboras – yra Šalčininkų rajonas, netoli Eišiškių.

XV a.

Arkliai, bričkos, sijonai...

ROMAI LIETUVOJE: Privilegijos

Politika romų atžvilgiu Lietuvos

Didžiojoje Kunigaikštystėje: 1501 m. gegužės 25 d.

**Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras patvirtino
čigonų privilegijas – laisvę ir teisę kilnotis bei savivaldą
su išsirinktu vyresniuoju vaitu Vasilijumi.**

Tos privilegijos buvo stengtasi laikytis.

Tiesa, čigonai privalėjo laikytis nustatytų pareigų.

Čigonų vyresniųjų institucija

XVI–XVIII amžiuje šioje Europos dalyje (ir Vengrijoje) egzistuoja unikalus reiškinys – čigonų vyresniųjų institucija. Lenkijos–Lietuvos valstybėje juos skirdavo karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis.

Čigonų vyresnieji buvo savotiški valdžios ir bendruomenės tarpininkai.

L. Mrozas yra nustatęs 17 čigonų vyresniųjų, kurie valdė XVII–XVIII amžiuje.

Lenkijoje čigonų tarpe buvo renkamas karalius.

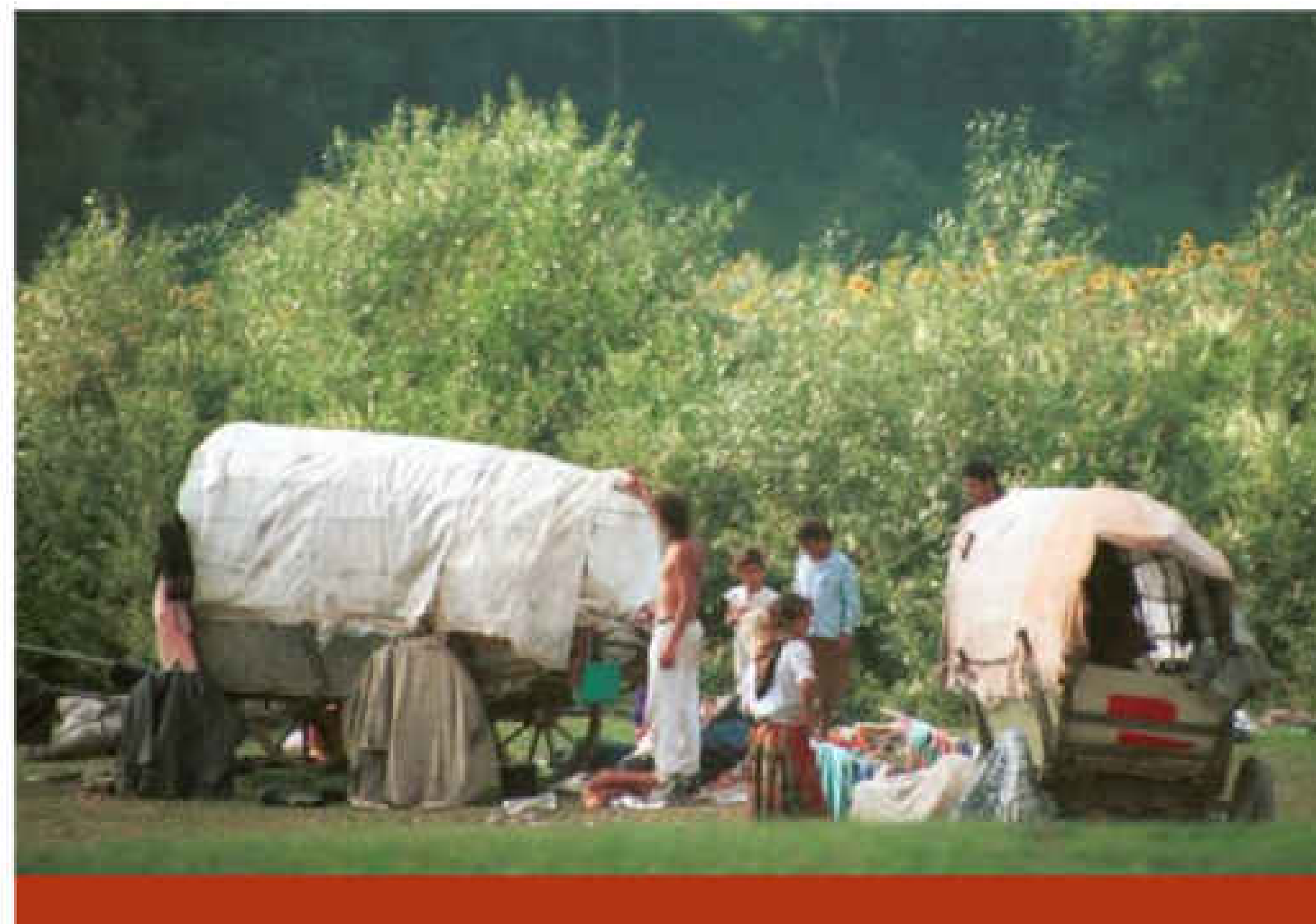
ROMAI LIETUVOJE: XIX – XX a. pradžia

Lietuvą okupavus carinei Rusijai, dauguma čigonų išvyko.

Manoma, kad čia jų liko apie 1500.

Čigonų užsiėmimai:

- **Žemdirbystė,**
- **Amatai, ypač kalvystė,**
- **Arklių prekyba,**
- **Moterys – būrimas, elgetavimas.**

XIX a. septintame dešimtmetyje į Lietuvą atvyko čigonų iš Rumunijos ir Vengrijos.

XX a. ketvirtame dešimtmetyje pastebėtas čigonų polinkis į sėslumą: Kaune, Panevėžyje, Alytuje ir kitur jie pirko ir statėsi namus, vaikai lankė mokyklas.

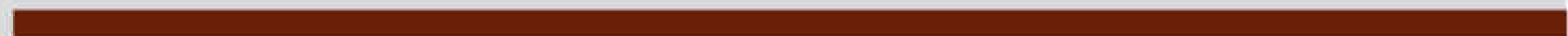
Visi čigonai turėjo Lietuvos pilietybę, pasą.

Romų Genocidas Lietuvoje

**Tikslus nužudytųjų skaičius neaiškus.
Manoma, kad nužudyta apie 500 romų.**

**Manoma, kad žuvo kas trečias romas,
apie tūkstantį deportuota (V. Toleikis)**

**Daug romų gyvenimus prarado Pravieniškių darbo lageryje.
Dalis nužudyta Paneriuose.**

ROMAI LIETUVOJE: Socialistinė sistema

Sovietmečiu čigonai dirbo vairuotojais, šaltkalviais, statybininkais; moterys – siuvėjomis, bet dažniausia likdavo namų šeimininkėmis.

1956 m. TSRS Aukščiausioji Taryba priėmė įsaką, draudžiantį klajoti. Visi čigonai privalėjo registruotis ir įsidarbinti, leisti vaikus į mokyklas. Tuo metu dauguma čigonų buvo aprūpinti gyvenamuoju plotu.

Nemažą įtaką Lietuvos čigonų bendrijai turėjo oficialioji masinė kultūros politika.

Visa tai lėmė, kad bent jau oficialus čigono įvaizdis buvo teigiamas.

ROMAI LIETUVOJE: Nepriklausomybės laikotarpis

Romai pasijuto nepriklausomi nuo sistemos, nuo valstybės. Valstybė turėjo kitus uždavinius ir prioritetus.

Paskutinis XX a. dešimtmetis – romų savarankiško apsisprendimo periodas: gyvenu kaip noriu

Rezultatai:

Neigiami stereotipai,

Atskirtis,

Diskriminacija iš visuomenės pusės,

asocializacija – iš romų pusės.

(GYVENU KAIP NORIU)

PRIEŽASTYS IR PASEKMĖS

PRIEŽASTYS:

Trijų rūšių neigimo praktika:

Atskyrimas (exclusion),

Įkalinimas (containment),

Asimiliacija.

PASEKMĖS:

Segregacija

Diskiriminacija

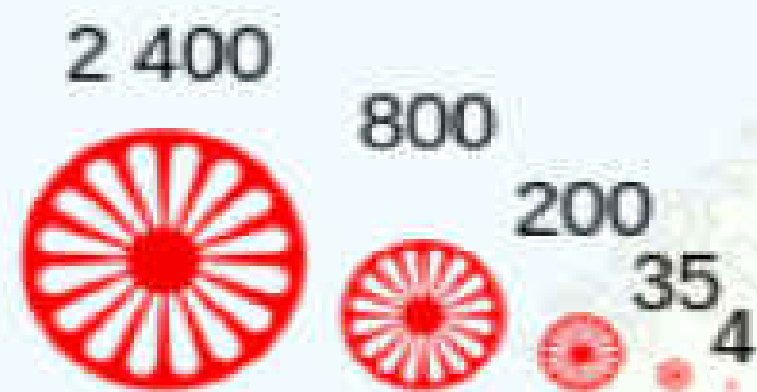
ROMAFOBIIJA

ROMAI EUROPOJE (gyventojų skaičius)

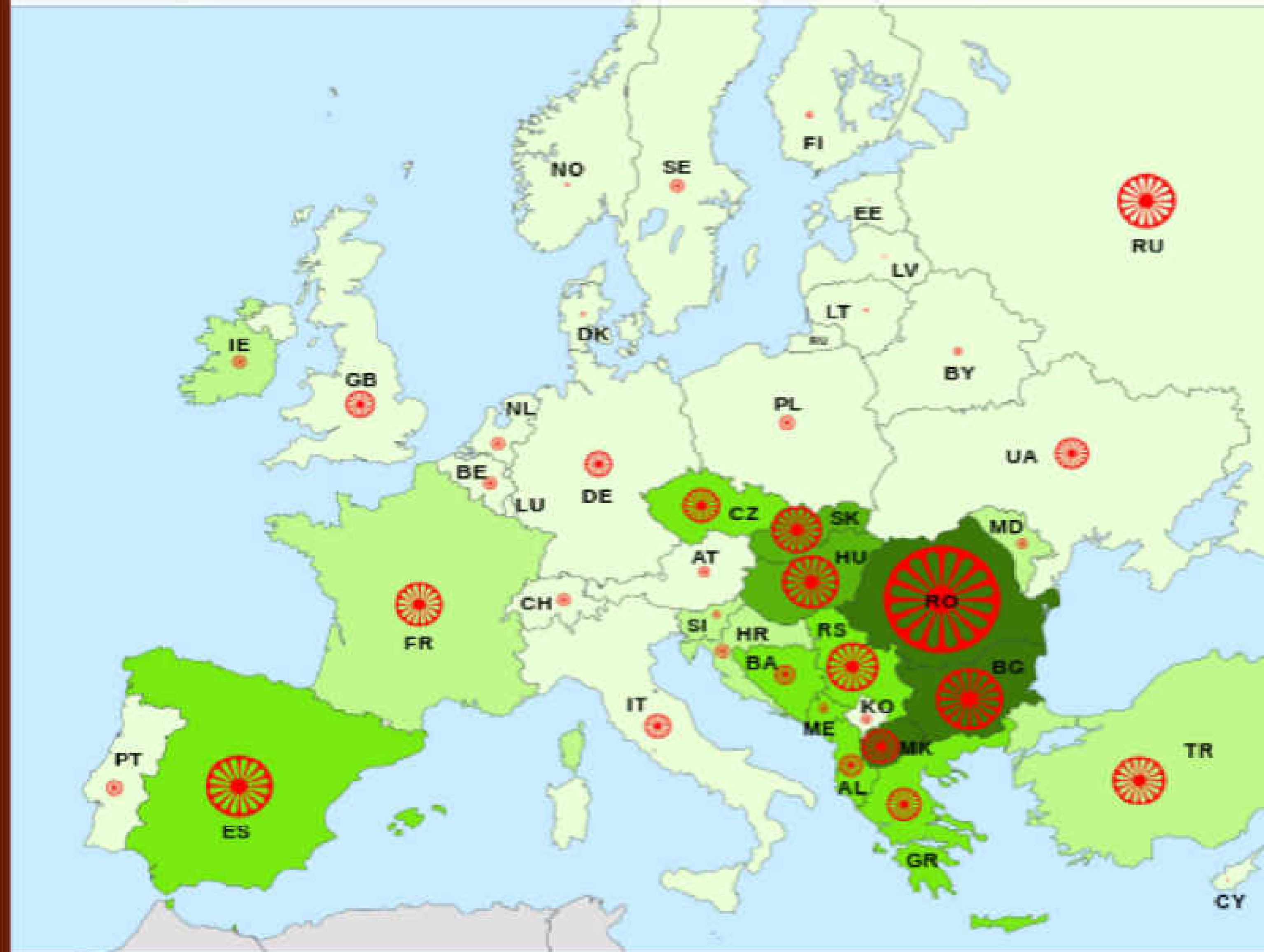
Les Roms en Europe en 2007

Estimation haute
Total : 9 175 000

Nombre de Roms par pays (en milliers)

Part des Roms dans la population des pays

AL	Albanie	100 000
AT	Autriche	25 000
BA	Bosnie-Herzégovine	80 000
BE	Belgique	35 000
BG	Bulgarie	800 000
BY	Biélorussie	15 000
CH	Suisse	35 000
CY	Chypre	1 500
CZ	Tchéquie	250 000
DE	Allemagne	140 000
DK	Danemark	4 000
EE	Estonie	1 500
ES	Espagne	800 000
FI	Finlande	12 000
FR	France	400 000
GB	Royaume-Uni	150 000
GR	Grèce	220 000
HR	Croatie	40 000
HU	Hongrie	600 000
IE	Irlande	35 000
IT	Italie	120 000
KO	Kosovo	20 000
LT	Lituanie	4 000
LU	Luxembourg	150
LV	Lettonie	8 000
MD	Moldavie	25 000
ME	Monténégro	20 000
MK	Macédoine	250 000
NL	Pays-Bas	35 000
NO	Norvège	4 000
PL	Pologne	45 000
PT	Portugal	50 000
RO	Roumanie	2 400 000
RS	Serbie	500 000
RU	Russie	600 000
SE	Suède	40 000
SI	Slovénie	10 000
SK	Slovaquie	450 000
TR	Turquie	500 000
UA	Ukraine	200 000

(Aš klajojau, aš klajojau)
(Aš klajojau, aš klajojau)

ROMŲ SIMBOLIAI

Romų vėliava vaizduoja raudoną 16 stipinų ratą mėlyname ir žaliame fone.

16 stipinų ratas, kaip išaiškėjo, Indijoje vadinamas chakra.

Jis atvaizduotas vėliavoje kaip priminimas apie romų indišką kilmę ir ilgą kelią iš Indijos į Europą.

Mėlyna ir žalia spalvos simbolizuoja dangų ir žolę, asocijuojamus su romų klajoklių praeitimi.

Pirmas pasaulinis romų kongresas, inicijuotas organizacijos Romani Sąjunga, prasidėjo 1971 m. balandžio 8 dieną Londone. Jis patvirtino vėliavą, himną Tarptautinės romų dienos datą.

Buvo nutarta, kad tą dieną kasmet bus pagerbti visi romai – Holokausto aukos. Romų himnu tapo populiari daina „Dželem, dželem“ („Aš klajojau, aš klajojau“), sukurta serbo Žarko Jovanovič.

KULTŪRA

Romai puoseleėja savo kalbą ir kultūrą;
Dauguma žino gimtąją kalbą;
Romų muzika, šokis, daina – jų vertybės;
Romų folkloras – pasaulinės kultūros dalis,
jų "vizitinė kortelė"

